

הלבות מעשר שני ונטע רבעי פרק י

א. כל שהוא חייב בערלה, יש לו רבעי, וכל שפטור מן הערלה, אינו חייב ברבעי שנאמר "שלוש שנים, יהיה לכם ערלים לא יאכל. ובשנה, הרביעת, יהיה, כל-פריו קדש הלולים, לה'" (ויקרא יט, כג-כד).

ב. הנוטע אילן מאכל, ודעתו עליו שיהיה סיג לגנה, או שנטעו לקורות האילן, לא לפרותיו הרי זה פטור מן הערלה; נטעו לסיג, וחזר וחשב עליו למאכל, או שנטעו למאכל, וחזר וחשב עליו לסיג כיון שערב בו מחשבת חיוב, חייב. נטעו שלוש שנים לסיג, ומכאן ואילן למאכל אין לו רבעי: שכל שאין לו ערלה, אין לו רבעי.

ג. נטע אילן וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו למאכל והחיצון לסיג, או שיהיה הצד התחתון למאכל והעליון לסיג זה שחשב עליו למאכל, חייב בערלה; וזה שחשב עליו לסיג או לעצים, פטור: שהדבר תלוי בדעתו שלנוטע. והצלה חייב בערלה, האביונות בלבד; אבל הקפריסין, מתרות.

ד. הנוטע לרבים בתוך שדהו, חייב בערלה שנאמר "ונטעתם" (ויקרא יט, כג), אפלו לרבים. במה דברים אמורים, בארץ ישראל; אבל בחוצה לארץ, פטור.

ה. הנוטע ברשות הרבים, והנוטע בספינה, והעולה מאליו ברשות היחיד, והנכרי שנטע בין לישראל בין לעצמו, והגזלן שנטע חייבין בערלה וברבעי.

ו. העולה מאליו במקום פכשין, פטור; אפלו הנוטע במקום שאינו ישוב, פטור: והוא שלא יהיה עושה, כדי טפול שמטפל בפרותיו עד שמביאן לישוב. אבל אם היה עושה כדי טפולו, חייב בערלה.

ז. הנוטע למצוה כגון שנטע אתרוג ללולב, או זית למנוחה חייב בערלה. הקדיש ואחר כך נטע, פטור מן הערלה; נטע ואחר כך הקדיש, חייב בערלה.

ח. הנוטע בעציץ שאינו נקוב, חייב בערלה אף על פי שאינו כארץ לזרעים, הרי הוא כארץ לאילנות. ואילן שנטעו בתוך הבית, חייב בערלה.

ט. זה שנטעו גוים עד שלא באו אבותינו לארץ, פטור; אבל משבאו לארץ, אף מה שנטעו גוים חייב שנאמר "כי-תבאו אל-הארץ, ונטעתם" (ויקרא יט, כג), משעת ביאה. וגוי שהרפיב אילן מאכל על גבי אילן סרק, חייב בערלה. ויש לנכרי נטע רבעי שאם בא לנהג במצוה זו, הרי הוא קדש כנטע רבעי שלישראל.

י. אחד הנוטע גרענה, או יחור מן האילן, או שעקר את כל האילן ממקום ונטעו במקום אחר הרי זה חייב בערלה, ומונה משעת נטיעתו.

יא. זעזע את האילן ולא עקרו, ואחר כך מלא סביבותיו בעפר אם יכול לחיות אלו לא מלא סביבותיו, הרי זה פטור; ואם לאו הרי זה כמי שעקר ונטע, וחייב.

יב. וכן אילן שנעקר, ונשאר ממנו בארץ שרש אחד, אפלו

כִּמְחַט שְׁמֵלֶפֶּפִּין עָלֶיהָ הָרוֹקֵמִין אֶת הַשָּׁנִי, וְהַחֲזִירוּ לְמִקְוָמוֹ
וְנָטְעוּ פָטוֹר, מִפְּנֵי שְׂיָכוּל לַחֲיוֹת.

יג. נֶעֱקַר כָּלוּ, וְנֶעֱקְרָה הַסֵּלַע שֶׁשָּׂרְשָׁיו בָּה עָמוּ, וְחָזַר וְנָטְעוּ
כִּמָּה שֶׁהוּא, בְּכָל הָאֲדָמָה שֶׁסְּבִיבוֹת שָׂרְשָׁיו אִם יִהְיֶה יָכוֹל
לַחֲיוֹת מֵאוֹתָהּ אֲדָמָה אֱלוֹ לֹא נָטְעוּ, הָרִי הוּא כִּמִּי שֶׁלֹּא נֶעֱקַר;
וְאִם לֹא, חֵיב. אֵילָן שֶׁקָּצְצוּ מֵעַם הָאָרֶץ, וְהַחֲלִיף חֵיב בַּעֲרָלָה,
וּמוֹנִין לוֹ מִשְׁעַת קִצְיָצָה.

יד. אֶחָד הַנוֹטֵעַ, וְאֶחָד הַמְּבָרִיךְ, וְאֶחָד הַמְּרַכֵּיב חֵיב. בִּמָּה
דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשַׁחְתָּן בַּד אֶחָד מִן הָאֵילָן וְהַבְּרִיכוֹ בָּאָרֶץ,
אוֹ הַרְכִּיבוֹ בָּאֵילָן אַחֵר; אֲבָל אִם מִתַּח בַּד אֶחָד מִן הָאֵילָן הַזֶּקֶן
וְהַבְּרִיכוֹ בָּאָרֶץ, אוֹ הַרְכִּיבוֹ בָּאֵילָן אַחֵר וְעִיקַר הַבַּד מְעַרָה בָּאֵילָן
הַזֶּקֶן הָרִי זֶה פָטוֹר.

טו. גָּדַל זֶה הַיֶּלֶד שֶׁהַבְּרִיךְ וַעֲשֵׂה פְרוֹת, וְאַחֵר כֶּךָ נִפְסַק עִיקְרוֹ
שֶׁהָיָה מְעַרָה בָּאֵילָן הַזֶּקֶן מוֹנֶה מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסַק. וְאוֹתָן הַפְּרוֹת
מִתְרִין, מִפְּנֵי שֶׁגָּדְלוּ בַּהֲתַר; וְאִם הִנִּיחַן אַחֵר שֶׁנִּפְסַק הָעִיקַר,
עַד שֶׁהוֹסִיפוּ בְּמֵאֲתִים הָרִי אֱלוֹ אֲסוּרִין.

טז. יִלְדָּה שֶׁסְּבָכָה בְּזִקְנָה, וְהָיוּ פְרוֹת בִּילְדָּה אֶפְלוּ הוֹסִיפוּ
מֵאֲתִים הָרִי אֱלוֹ הַפְּרוֹת שֶׁלִּילְדָּה אֲסוּרִין, שְׂאִין גְּדוּלֵי הַתֵּר
מַעֲלִין אֶת הָעִיקַר הָאֲסוּר.

יז. אֵילָן שֶׁהַבְּרִיךְ מִמֶּנּוּ בַּד בָּאָרֶץ, וְאַחֵר כֶּךָ נֶעֱקַר הָאֵילָן
כָּלוּ, וְהָרִי הוּא חוּיָה מִן הַבַּד שֶׁהַבְּרִיךְ בָּאָרֶץ נֶעֱשֵׂה אוֹתוֹ אֵילָן
כָּאֱלוֹ עֵתָה נָטַע, וְחֵיב בַּעֲרָלָה; וּמוֹנֶה לָאֵילָן וְלִמָּה שֶׁצִּמַּח מִן
הַהִבְרָכָה, מִשְׁעָה שֶׁנֶּעֱקַר.

יח. הָרִי שֶׁהַבְּרִיךְ בַּד בָּאָרֶץ, וְצִמַּח, וְהַבְּרִיךְ בַּד אַחֵר מִמָּה שֶׁצִּמַּח
בָּאָרֶץ, וְצִמַּח, וְחָזַר וְהַבְּרִיךְ מִן הַשְּׁלִישִׁי, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה מְעַרִין
זֶה בְּזֶה הוֹאִיל וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעִיקַר הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל מִתֵּר; וְאִם
נִפְסַק עִיקַר הָרִאשׁוֹן, מוֹנֶה לְכָל מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסַק. וְאֵילָן הַיּוֹצֵא
מִן הַגֹּזַע, פָּטוֹר מִן הָעֲרָלָה; מִן הַשָּׂרְשִׁים, חֵיב בַּעֲרָלָה.

יט. יִלְדָּה פָּחוֹת מִטֶּפֶחַ, חֵיבֶת בַּעֲרָלָה כָּל שְׁנוֹתֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁהִיא
נִרְאִית כְּנִטְיָעָה בַּת שְׁנָתָהּ. בִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּנִטְיָעָה אַחַת,
אוֹ שְׁתֵּים כְּנִגְדַּ שְׁתֵּים וְאַחַת יּוֹצֵאָה זָנֵב; אֲבָל אִם הָיָה הַכֶּרֶם
כָּלוּ פָּחוֹת מִטֶּפֶחַ הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ קוֹל, וּמוֹנִין לוֹ כְּדֶרֶךְ שְׁמוֹנִין
לְשָׂאֵר הָאֵילָנוֹת.

כ. נוֹטְעִין יַחֲזֹר שְׁלַעְרָלָה; וְאִין נוֹטְעִין אֲגוֹז שְׁלַעְרָלָה מִפְּנֵי
שֶׁהוּא פָּרִי, וּפְרוֹת עָרְלָה אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה כִּמּוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בַּהֲלָפוֹת
אֲסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת. וְאִם עָבַר וְנָטַע אֲגוֹז שְׁלַעְרָלָה, הָרִי הַצּוֹמַח
מִתֵּר כְּשָׂאֵר הָאֵילָנוֹת.

כא. וְכֵן אֵין מְרַכֵּבִין כְּפָנִיּוֹת שְׁלַעְרָלָה בְּדִקְלִים, מִפְּנֵי
שֶׁהַכְּפָנִיּוֹת כְּפָרִי. עָבַר וְהַרְכִּיב, מִתֵּר: שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי
גוּרְמִין, אֶחָד אֲסוּר וְאֶחָד מִתֵּר הָרִי זֶה הַנִּגְרָם מִשְׁנִיָּהֶם מִתֵּר.
לְפִיכֶךָ הַצּוֹמַח מִפְּרוֹת עָרְלָה מִתֵּר שֶׁהָרִי גָרַם לוֹ לְצִמַּח הַפָּרִי
הָאֲסוּר, וְהָאָרֶץ הַמִּתְרֶת.